

ระบบธนาคารและการหักบัญชีในสหรัฐอเมริกา

1. ระบบการธนาคารในสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกามีธนาคารพาณิชย์เป็นจำนวนมากกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่มักไม่มีสาขา และที่มีสาขาก็มีอยู่ในบางรัฐเท่านั้น และประมาณครึ่งหนึ่งของสาขาจะอยู่เมืองเดียวกับสำนักงานใหญ่ ระบบธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกาเป็นระบบธนาคารเดี่ยว (Unit Banking System) ซึ่งเป็นระบบธนาคารที่แต่ละธนาคารพาณิชย์ตั้งขึ้นโดยเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ถ้าท้องที่ใดเห็นควรจะต้องตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นได้ก็จะจัดตั้งธนาคารขึ้นในท้องที่นั้น โดยอาจจะมีทุนจากบุคคลในท้องที่นั้น สาเหตุสำคัญของกรณีที่ระบบธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา มีธนาคารจำนวนมากและสาขาน้อยก็อาจเนื่องมาจากประชาชนของสหรัฐอเมริกาต้องการดำเนินกิจการทุกชนิดโดยเสรี (Free Enterprise) จึงไม่ต้องการให้มีการผูกขาดในการดำเนินกิจการสาขาใด ๆ ทั้งสิ้น ประชาชนในเมืองหนึ่ง ๆ หรือใน ส่วนภูมิภาคไม่ต้องการให้ธนาคารพาณิชย์ของตนอยู่ภายใต้ความควบคุมของธนาคารหรือกลุ่มบุคคลภายนอก ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลส่วนภูมิภาคจึงมีกฎหมายควบคุมการตั้งสาขาธนาคารมาตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ก็ได้มีการผ่อนผันเกี่ยวกับการตั้งสาขาพอควร

ส่วนระบบธนาคารกลางก็มีธนาคารกลางกระจายกันอยู่ตามเขตหรือภาคสำคัญ ๆ 12 แห่ง ซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการธนาคารกลางกรุงวอชิงตัน ชื่อเป็นทางการของระบบธนาคารกลางในสหรัฐอเมริกาเรียกว่า "Federal Reserve System" แต่ละธนาคารกลางเรียกว่า "Federal Reserve Bank"

สำหรับการควบคุมการธนาคารพาณิชย์นั้น การออกกฎหมายไม่ได้เป็นหน้าที่ของรัฐสภาของรัฐบาลกลาง (Congress) ฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของรัฐสภาของแต่ละรัฐ เป็นผู้จัดการออกกฎหมายควบคุมการดำเนินงานในรัฐของตนด้วย Congress เพียงแต่ออกกฎหมายที่มีผลใช้บังคับถึงการธนาคารพาณิชย์ส่วนรวมเท่านั้น

เมื่อรัฐบาลผ่านพระราชบัญญัติ National Banking Act ในปี ค.ศ. 1913 เพื่อวางรากฐานของระบบธนาคารกลางในปัจจุบัน และจะให้ธนาคารพาณิชย์ส่วนมากสมัครเป็นสมาชิกของระบบธนาคารกลาง เพื่อสิทธิและความช่วยเหลือที่ธนาคารกลางจะให้ในเวลาจำเป็น แต่ละธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสมาชิคนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของระบบธนาคารกลาง ธนาคารที่เป็นสมาชิกของธนาคารกลางเรียกว่า Member Bank ส่วนธนาคารที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของธนาคารกลางเรียกว่า Non-Member Bank

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในสหรัฐอเมริกา มีธนาคารเป็นจำนวนมาก มีสาขาน้อย และสาขาส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองเคียวหรือรัฐเคียวกับสำนักงานใหญ่ เป็นระบบธนาคารเคียว แต่ละธนาคารไม่เกี่ยวข้องกัน แต่ธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดจะมีความสัมพันธ์กันได้โดยระบบตัวแทน (Correspondent System) คือ ธนาคารพาณิชย์ในชนบทจะมีธนาคารตัวแทน (Correspondent Bank) ในเมืองใหญ่ และธนาคารพาณิชย์ในเมืองใหญ่เหล่านี้ก็อาจมีธนาคารตัวแทนของตนในศูนย์กลางการเงินใหญ่ ๆ เช่น ชิคาโก ซานฟรานซิสโก และนิวยอร์ก หน้าที่ของธนาคารตัวแทนในเมืองก็คือให้ความสะดวกในการหักบัญชีระหว่างธนาคาร (Clearing) นำเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในชนบทซึ่งเกินความต้องการไปลงทุนอีกที่หนึ่งในตลาดการเงิน หรือไม่ก็ให้ธนาคารพาณิชย์ในชนบทยืมเงินหรือซื้อลดตั๋วเงินเมื่อต้องการ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีระบบตัวแทนเป็นเครื่องเชื่อมโยงธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ระบบธนาคารแบบระบบธนาคารเคียวยังคงมีจุดอ่อนอยู่ที่ว่า บางครั้งธนาคารพาณิชย์เล็ก ๆ ไม่สามารถดำเนินกิจการอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง เพื่อให้มีความปลอดภัย Congress จึงผ่านพระราชบัญญัติธนาคารกลาง (Federal Reserve Act) ขึ้นในปี 1913 จัดตั้งธนาคารกลางขึ้น 12 แห่งทั่วประเทศ และธนาคารกลางทั้ง 12 แห่งนี้มีศูนย์กลางที่ควบคุมอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ซึ่งเรียกว่า Federal Reserve Board หน้าที่ของ Federal Reserve คือ วางนโยบายทางการเงินที่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันก็สร้างความปลอดภัยในระบบธนาคาร เพราะธนาคารกลางยอมให้ธนาคารสมาชิกกู้เงินในยามฉุกเฉิน ทั้งยังควบคุมดูแลในการดำเนินกิจการอย่างพอควร เงินทุน

ของธนาคารกลางได้มาจากธนาคารที่เป็นสมาชิก (Member Bank) ซึ่งคล้ายเป็นการถือ
หุ้นกันตามลักษณะธรรมดา และมีการจ่ายเงินปันผลด้วยเมื่อถึงเวลา

หน้าที่ของธนาคารกลางในแต่ละเขต หน้าที่ที่เป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์
ที่เป็นสมาชิก ซึ่งได้แก่

1. รับซื้อลดตั๋วเงิน
2. ให้ธนาคารพาณิชย์กู้เงิน
3. รับฝากเงินสำรอง (Minimum Reserve Requirement) ตามกฎหมาย
กำหนด
4. ซื้อพันธบัตรในตลาดการเงินตามบัญชาของ Open Market Committee
วอชิงตัน
5. ออกธนบัตร
6. จัดหาความสะดวกในการหักบัญชี (Clearing)
7. ตรวจสอบกิจการของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสมาชิก

การดำเนินงานกิจการดังกล่าวข้างต้นของธนาคารกลางแต่ละแห่ง คณะกรรมการ
ธนาคารกลางที่วอชิงตันก็ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

สมาชิกของธนาคารกลาง (Member Bank) ในสหรัฐอเมริกาประกอบด้วย
ธนาคารพาณิชย์เรียกว่า National Bank ทั้งหมดซึ่งได้แก่ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียน
ภายใต้กฎหมายธนาคารของรัฐบาลกลาง (Federal Law) และ State Bank ที่ต้องการ
เป็นสมาชิก State Bank คือ ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนภายใต้กฎหมายธนาคารของ
แต่ละรัฐ ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของธนาคารกลางก็ได้แก่ State Bank
ที่เหลือ ซึ่งจะเรียกโดยทั่วไปว่า Non-Member Bank ส่วนมากเป็นธนาคารพาณิชย์เล็ก ๆ

เหตุผลที่ State Bank บางแห่งไม่ต้องการเป็นสมาชิกของระบบธนาคารกลาง คือ

1. ถ้าเข้าเป็นสมาชิกของธนาคารกลางแล้ว ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสมาชิกจะต้องจ่ายเงินตามเช็คเต็มตามจำนวนที่ระบุไว้ในการเรียกเก็บเงินตามเช็คทุกครั้ง จะหักค่าธรรมเนียมไม่ได้ (Remit at par) จึงทำให้ขาดรายได้ซึ่งสำคัญมากสำหรับธนาคารเล็ก
2. ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธนาคารกลางเกี่ยวกับเงินทุนขั้นต่ำสุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการเปิดสาขา
3. การลงทุนและการให้กู้ยืมเงินเป็นไปโดยเสรีกว่าเมื่อเข้าเป็นสมาชิก
4. ไม่ต้องถูกควบคุม ถ้ารวมตัวทางด้านการธุรกิจกับกิจการอย่างอื่น หรือประกอบกิจการทางด้านอื่นเองซึ่งไม่เป็นกิจการด้านธนาคารพาณิชย์ธรรมดา

อย่างไรก็ตาม Non-Member Bank อาจจะได้รับความช่วยเหลือในยามต้องการได้โดยวิธี

1. กู้เงินจาก Correspondent Bank ของตน
2. ธนาคารกลางอาจให้ความสะดวกแก่ Non-Member Bank ด้วย เช่น รับฝากเงินของ Non-Member Bank เพื่อการหักกลบบัญชีโดยผ่านธนาคารกลาง ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์นั้นยอมรับระบบการหักบัญชีของธนาคารกลาง คือ จ่ายเช็คเต็มจำนวนเงินที่ระบุไว้ในเช็ค ในยามฉุกเฉิน ธนาคารกลางก็อาจจะให้กู้เงินหรือยอมรับซื้อลดตั๋วเงิน

ธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกาดำเนินการอยู่ภายใต้การควบคุมทางกฎหมายอย่างใกล้ชิด ทั้งกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละรัฐ ธนาคารที่จดทะเบียนภายใต้กฎหมายธนาคารของรัฐบาลกลางคือ National Bank ส่วนธนาคารที่จดทะเบียนภายใต้กฎหมายธนาคารของรัฐคือ State Bank ในจำนวนธนาคารทั้งหมดในสหรัฐอเมริกาประมาณ

14,000 ธนาคารมี National Bank อยู่ประมาณ 5,000 ธนาคาร¹

ข้อห้ามที่สำคัญของการธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกาคือ การเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ไม่มีอิสระโดยสมบูรณ์ ในบางรัฐการเปิดสาขาง่ายกว่าในที่อื่น ๆ เช่น ในแคลิฟอร์เนีย กฎหมายธนาคารอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาได้ทั่วทั้งรัฐ แต่ในบางรัฐ เช่น วิสคอนซิน ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาไม่ได้เลย ในรัฐนิวยอร์กการเปิดสาขามีเพียงในเมืองนิวยอร์กซิตี้เท่านั้น ในบางแห่งการมีสาขาอาจทำได้โดยการรวมตัวของธนาคารพาณิชย์หรือการซื้อกิจการของธนาคารพาณิชย์ แต่การเปิดสาขาใหม่โดยวิธีอื่น ๆ นั้นกฎหมายไม่อนุญาต แต่กฎข้อนี้ไม่ได้ห้ามการมีความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารในรัฐต่าง ๆ ในลักษณะเป็น Group หรือเป็น Chain จากการควบคุมการตั้งสาขา ช่วยสนับสนุนให้เกิดการตั้ง Group หรือ Chain ขึ้น ธนาคารพาณิชย์ที่ดำเนินงานภายใต้ Chain คือ ธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเอกชนเพียงผู้เดียว หรือของคณะกรรมการซึ่งคล้ายกัน ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ใน Group คือ ธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทที่เรียกว่า Holding Company ซึ่งเป็นบริษัทที่ถือหุ้น ส่วนใหญ่ซึ่งให้อำนาจควบคุมธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ใน Group (คือมีหุ้นเกิน 50 %)

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารในรูปของ Chain และ Group แล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังมีความสัมพันธ์กันโดยผ่านระบบตัวแทน (Correspondent) กิ่งที่เคยกล่าวมาแล้ว ทำให้เงินสดส่วนเกิน (คือเกินอัตราส่วนเงินสดสำรองที่ต่องด่างไว้ตามกฎหมาย) จากธนาคารพาณิชย์ในส่วนภูมิภาคเข้ามาสู่ธนาคารในเมือง โดยผ่านธนาคารตัวแทนของตนและเข้าสู่จุดศูนย์กลางทางการเงิน เช่น นิวยอร์ก และชิคาโก เพื่อให้ผู้นอกภูมิภาคไป โนทางตรงกันข้าม เมื่อถึงเวลาจำเป็นธนาคารพาณิชย์ในส่วนภูมิภาคอาจจะขอยืมเงินสดจากธนาคารพาณิชย์ตัวแทนในเมือง หรือกู้ยืมจากตลาดการเงินในนิวยอร์กและชิคาโกผ่านธนาคารพาณิชย์ตัวแทนของตน ช่วยให้การหมุนเวียนของเงินสดมีขึ้นก่อนที่จะมี

¹"ระบบการธนาคารในสหรัฐอเมริกา," เศรษฐศาสตร์นิเทศ, หน้า 176.

ระบบธนาคารกลาง ระบบตัวแทนช่วยธนาคารพาณิชย์ในการโอนเงินจากส่วนหนึ่งของประเทศไปยังอีกส่วนหนึ่งในนามของลูกค้าหรือของตนเอง แต่เมื่อระบบธนาคารกลางตั้งระบบการโอนเงินขึ้นแล้ว ความสำคัญของระบบตัวแทนก็ลดลงไป

2. ระบบการหักบัญชีระหว่างธนาคารในสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้เช็ค บัตรเครดิต หรือเครื่องมือเครดิตอื่น ๆ แทนเงินสด ในวันหนึ่ง ๆ จะมีการส่งจ่ายเงินโดยเช็คจากธนาคารต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการเรียกเก็บเงินตามเช็คของแต่ละธนาคารจึงจำเป็นที่จะต้องทำกันอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่วนมากธนาคารต่าง ๆ มักจะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการหักบัญชีระหว่างธนาคาร สำหรับการหักบัญชีระหว่างธนาคารในเมืองเดียวกันจะทำการหักบัญชีผ่านสำนักหักบัญชีซึ่งธนาคารเหล่านั้นเป็นสมาชิกสำนักหักบัญชีมักจะเป็นสมาคมที่ธนาคารต่าง ๆ ในเมืองร่วมกันจัดตั้งขึ้น ส่วนการเรียกเก็บเช็คต่าง เมืองนั้น จะเรียกเก็บกันโดยผ่านธนาคารกลาง (Federal Reserve Bank) หรือธนาคารที่เป็นตัวแทน (Correspondent Bank) ซึ่งธนาคารเล็ก ๆ ตามชนบทมักจะมีธนาคารตัวแทนอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ

ตามพระราชบัญญัติธนาคารกลาง (Federal Reserve Act) ซึ่งได้ตราขึ้นใช้เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1913 ได้กำหนดให้คณะกรรมการของธนาคารกลาง (Board of Governors of the Federal Reserve System) ทำหน้าที่ในการหักบัญชีให้ธนาคารกลางที่เป็นสมาชิกทั้ง 12 แห่ง และแต่ละธนาคารกลางก็จะทำหน้าที่ในการหักบัญชีสำหรับธนาคารที่เป็นสมาชิกในเขตของตน การเรียกเก็บเงินตามเช็คในธนาคารกลางนี้ ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คจะต้องจ่ายเงินเต็มจำนวนตามเช็ค มิให้หักค่าธรรมเนียม (Remit at par) ธนาคารสมาชิกทุกธนาคารมีสิทธิที่จะให้ธนาคารกลางให้ความสะดวกในการหักบัญชีให้แก่ตนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และธนาคารที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็สามารถที่จะให้มีการหักบัญชีผ่านธนาคารกลางได้ แต่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของธนาคารกลาง โดยต้องจ่ายเงินตามเช็ค โดยไม่ต้องหักค่าธรรมเนียม และต้องเปิดบัญชีเงินฝากไว้กับธนาคารกลาง

เช็คที่ส่งไปยังธนาคารกลางเพื่อให้ทำการเรียกเก็บและหักบัญชีนั้น ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินจะแยกเช็คที่ส่งไปออกเป็นรายธนาคาร ถ้าธนาคารผู้เรียกเก็บเงินและธนาคารผู้จ่ายเงินอยู่ในเมืองเดียวกันทำการเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชีซึ่งอยู่ในเมืองเดียวกันกับธนาคารกลาง การหักบัญชีและการส่งเช็คไปยังธนาคารผู้จ่ายเงิน จะทำได้อย่างรวดเร็ว ธนาคารเรียกเก็บเงินก็จะรู้ผลของการเรียกเก็บ และทำการเครดิตบัญชีของผู้ฝากเช็คนั้นได้ทันที สำหรับเช็คที่เรียกเก็บจากธนาคารที่อยู่ต่างเมือง ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินจะเครดิตบัญชีใหญ่ฝากไคตามตารางเวลา (Time Schedules) ที่กำหนด ซึ่งจะกำหนดว่าเมืองใดใช้เวลาในการเรียกเก็บเท่าใด การจ่ายเงินตามเช็คของธนาคารผู้จ่ายเงินให้แก่ธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน ธนาคารกลางจะเป็นผู้ดำเนินการโดยจะทำการหักบัญชีเงินฝากของธนาคารผู้จ่ายเงิน นำเข้าบัญชีเงินฝากของธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน ซึ่งมีบัญชีเงินฝากอยู่กับธนาคารกลาง

2.1 การเรียกเก็บเงินภายในเขตธนาคารกลางเดียวกัน (Clearing within a Single Reserve District)

การเรียกเก็บเงินตามเช็คของธนาคารซึ่งอยู่ต่างเมืองกันแต่อยู่ในเขตธนาคารกลางเดียวกัน จะอธิบายโดยยกตัวอย่างดังต่อไปนี้²

สมมติว่า นายจอห์น โจนส์ อยู่ในเมือง เซาท์ เบน รัฐอินเดียนา ใ้รับเช็คจำนวน 2,000 ดอลลาร์จากนายริชาร์ด โรว์ ซึ่งอยู่ที่เมืองโจเลียต รัฐอิลลินอยส์ นายโจนส์ได้นำเช็คฉบับนี้ฝากเข้าบัญชีธนาคาร A ในเมืองเซาท์ เบน ธนาคาร A จะส่งเช็คฉบับนั้นรวมกับเช็คอื่น ๆ ไปเรียกเก็บเงินโดยผ่านธนาคารกลางเมืองชิคาโก ธนาคารกลางเมืองชิคาโกจะส่งเช็คนั้นไปยังธนาคารของนายโรว์ ผู้ส่งจ่าย คือธนาคาร B เพื่อให้ธนาคาร B ทำการหักบัญชีเงินฝากของนายโรว์ ธนาคารกลางเมืองชิคาโกก็จะทำการหักบัญชีเงินฝากของธนาคาร B นำเข้าบัญชีเงินฝากของธนาคาร A ซึ่งมีบัญชีไว้กับธนาคารกลาง

²Raymond P. Kent, Money and Banking, p. 118.

แล้วก็แจ้งให้ธนาคาร A ทราบ ธนาคาร A ก็จะไปเครดิตบัญชีให้แก่ นายโจนส์ ทั้งธนาคาร A ในรัฐอินดีแอนา และธนาคาร B ในรัฐอิลลินอยส์ อยู่ในเขตธนาคารกลางเดียวกัน คือ ธนาคารกลางชิคาโก ผลของการเรียกเก็บเงินจะเป็นดังนี้

ธนาคาร A ในเมืองเซ้าท์เบน

บัญชีเงินฝากของธนาคาร A ที่ธนาคารกลางจะเพิ่มขึ้น	\$ 2,000
บัญชีเงินฝากของนายจอห์น โจนส์ ที่ธนาคาร A จะเพิ่มขึ้น	\$ 2,000

ธนาคาร B ในเมืองโจเลียต

บัญชีเงินฝากของธนาคาร B ที่ธนาคารกลางจะลดลง	\$ 2,000
บัญชีเงินฝากของนายริชาร์ด โรว์ ที่ธนาคาร B จะลดลง	\$ 2,000

ธนาคารกลางเมืองชิคาโก

บัญชีเงินฝากของธนาคาร A จะเพิ่มขึ้น	\$ 2,000
บัญชีเงินฝากของธนาคาร B จะลดลง	\$ 2,000

2.2 การเรียกเก็บเงินในทางเขตธนาคารกลาง (Interdistrict Clearing)

การเรียกเก็บเงินตามเช็คซึ่งส่งจ่ายจากธนาคารต่างเมืองและอยู่นอกเขตของธนาคารกลางของธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินจะส่งเช็คนั้นให้ธนาคารกลางในเขตตนเป็นผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คนั้นให้ ธนาคารกลางนั้นก็ส่งเช็คไปยังธนาคารกลางในเขตของธนาคารผู้จ่ายเงิน เพื่อให้ธนาคารกลางนั้นส่งเช็คไปยังธนาคารผู้จ่ายเงินเพื่อทำการหักบัญชีของผู้ส่งจ่ายต่อไป การหักบัญชีระหว่างธนาคารกลางทั้งสองนี้ จะทำโดยผ่าน Interdistrict Settlement Fund (I.S.F.) ในวอชิงตัน ดี.ซี. ซึ่ง I.S.F. นี้จะดำเนินงานโดยคณะกรรมการธนาคารกลาง ธนาคารกลางทุกแห่งจะมีบัญชีเงินฝากไว้กับ I.S.F. ธนาคารกลางแต่ละแห่งจะส่งโทรเลขแจ้งยอดเงินของเช็คที่ตนได้รับจากธนาคารกลางอื่น ๆ ให้คณะกรรมการธนาคารกลางทราบทุกวัน เมื่อได้รับรายงานจากธนาคารกลางทั้ง 12 แห่งแล้ว I.S.F. ก็จะทำตารางการหักบัญชี (Clearing Schedule) ขึ้น เพื่อหายอดเกินหรือเครดิตที่ธนาคารกลางแต่ละแห่งจะได้ และ

ทำการโอนบัญชีระหว่างธนาคารกลางทั้ง 12 แห่งนี้

เพื่อให้เข้าใจถึงการเรียกเก็บเงินในต่างประเทศธนาคารกลางใดที่ยิ่งขึ้น จะ
ดูได้จากตัวอย่างต่อไปนี้³

สมมติว่า นายจอห์น โจนส์อยู่ในเมืองเซาท์เบน (ธนาคารในเมืองนี้จะอยู่ใน
เขตธนาคารกลางเมืองซิดาโก) ได้รับเช็คจำนวน 5,000 ดอลลาร์ จากนายริชาร์ด
โรว์ ซึ่งขณะนี้อยู่ในเมืองออกัสตา รัฐเมน (ธนาคารในเมืองออกัสตาอยู่ในเขตธนาคาร
กลาง เมืองบอสตัน) นายจอห์น โจนส์นำเช็คใบนั้นฝากเข้าบัญชีที่ธนาคาร A ในเมือง
เซาท์เบน ธนาคาร A ก็จะส่งเช็คนั้นให้ธนาคารกลางเมืองซิดาโกเพื่อให้เรียกเก็บเงิน
ให้ ธนาคารกลางเมืองซิดาโกจะส่งเช็คนี้ต่อไปให้ธนาคารกลางเมืองบอสตัน ซึ่งจะส่งต่อ
ไปให้ธนาคารผู้จ่ายเงิน คือธนาคาร B ในเมืองออกัสตา เพื่อหักบัญชีของนายริชาร์ด โรว์
ในขณะเดียวกันธนาคารกลางเมืองบอสตันก็แจ้งให้ทาง I.S.F. ทราบถึงจำนวนเช็คที่ส่ง
มาเรียกเก็บจากธนาคารกลางอื่น ในกรณีนี้ผลการเรียกเก็บเงินจะเป็นดังนี้

ธนาคาร A ในเมืองเซาท์เบน

บัญชีเงินฝากของธนาคาร A ที่ธนาคารกลาง (ซิดาโก) จะเพิ่มขึ้น	\$ 5,000
บัญชีเงินฝากของนายจอห์น โจนส์ ที่ธนาคาร A จะเพิ่มขึ้น	\$ 5,000

ธนาคารกลางเมืองซิดาโก

บัญชีเงินฝากของธนาคาร A จะเพิ่มขึ้น	\$ 5,000
บัญชีเงินฝากของธนาคารกลาง (ซิดาโก) ที่ I.S.F. จะเพิ่มขึ้น	\$ 5,000

ธนาคารกลางเมืองบอสตัน

บัญชีเงินฝากของธนาคาร B จะลดลง	\$ 5,000
บัญชีเงินฝากของธนาคารกลาง (บอสตัน) ที่ I.S.F. จะลดลง	\$ 5,000

³Ibid., p. 119.

ธนาคาร B ในเมืองออกัสตา

บัญชีเงินฝากของธนาคาร B ที่ธนาคารกลาง (บอสตัน) จะลดลง \$ 5,000

บัญชีเงินฝากของนายริชาร์ด โรว์ ที่ธนาคาร B จะลดลง \$ 5,000

ที่ Interdistrict Settlement Fund

บัญชีเงินฝากของธนาคารกลางเมืองชิคาโก จะเพิ่มขึ้น \$ 5,000

บัญชีเงินฝากของธนาคารกลางเมืองบอสตัน จะลดลง \$ 5,000

2.3 การเรียกเก็บเงินโดยผ่านธนาคารตัวแทน (Correspondent Bank Clearing Facilities)

ธนาคารในเมืองใหญ่ ๆ หลายแห่งได้พยายามแข่งขันกับธนาคารกลางในการจัดบริการค่านเคลียร์ริง โดยจะเป็นตัวแทน (Correspondent) ให้กับธนาคารพาณิชย์ในท้องถิ่น (Out-of-town Bank) ซึ่งธนาคารเหล่านี้จะมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารตัวแทนของคุณ และให้ธนาคารตัวแทนนี้ทำการเรียกเก็บเงินตามเช็คของธนาคารอื่น ๆ ให้ เนื่องจากการดำเนินงานค่านเคลียร์ริงนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ธนาคารใหญ่ ๆ เองก็ไม่อยากจะทำเนื้องานนี้เท่าใดนัก แต่ความต้องการที่จะดึงดูดเงินฝากจากธนาคารท้องถิ่นเหล่านี้ให้มาเปิดบัญชีเงินฝากกับตน จึงต้องพยายามจัดบริการในค่านเคลียร์ริงให้ดีที่สุด ธนาคารใหญ่หลายแห่งมีเงินฝากจากธนาคารท้องถิ่นนี้เป็นจำนวน 30 - 40 % ของจำนวนเงินฝากทั้งหมด ฉะนั้นเงินฝากจากธนาคารในท้องถิ่นเหล่านี้จึงเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของธนาคารใหญ่ ๆ ในเมือง เพื่อให้การกู้ยืมและลงทุน ยิ่งไปกว่านั้นธนาคารในท้องถิ่นที่ใช้บริการในค่านเคลียร์ริงแล้ว ยังอาจจะใช้บริการในค่านอื่น ๆ ของธนาคารตัวแทนอีก ซึ่งการให้บริการอื่น ๆ นี้จะต้องเสียค่าธรรมเนียม ทำให้ธนาคารใหญ่เหล่านี้มีรายได้จากบริการค่านอื่น ๆ ค่อนข้าง

เพื่อที่จะให้ใกล้เคียงในการแข่งขันกับธนาคารกลาง ธนาคารตัวแทนในเมืองใหญ่หลายแห่งได้กำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์ในการหักบัญชีให้เข้มงวดน้อยกว่าของธนาคารกลาง และไม่คอยคำนึงถึงความใกล้เคียงของธนาคารผู้จ่ายเงินนัก นอกจากนั้นยัง

ให้เครื่องบัญชีในทันทีโดยไม่คำนึงถึงเวลาที่จะต้องใช้ไปในการเรียกเก็บเงินจากธนาคาร
ผู้จ่ายควย อย่างไรก็ตาม ถึงธนาคารตัวแทนเหล่านี้จะทำการแข่งขันกับธนาคารกลางใน
ด้านเคลียร์ริง ธนาคารตัวแทนเหล่านี้ก็ยังให้บริการของธนาคารกลางได้ ดังนั้นเช็คจำนวน
มากที่ส่งจากธนาคารในท้องถิ่นมายังธนาคารตัวแทนเพื่อเรียกเก็บเงินก็คงผ่านวิธีการหัก
บัญชีของธนาคารกลางในที่สุด

2.4 การหักบัญชีระหว่างธนาคารโดยผ่านสำนักหักบัญชี

สำหรับการหักบัญชีระหว่างธนาคารที่อยู่ในเมืองเดียวกัน จะทำการแลกเปลี่ยนเช็คและหักบัญชีระหว่างกันที่สำนักหักบัญชี ซึ่งมักจะเป็นสมาคมที่ธนาคารต่าง ๆ ใน
เมืองนั้นร่วมกันตั้งขึ้น เพื่อทำการแลกเปลี่ยนเช็ค คร่าฟท์ และตราสารเครดิตอื่น ๆ
ระหว่างสมาชิกของสมาคม เช่น สมาคมสำนักหักบัญชีนิวยอร์ก ซึ่งเป็นสำนักหักบัญชีแห่งแรก
ของสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์ตามที่แจ้งไว้ในข้อบังคับว่า " เพื่อเป็นสถานที่ที่สมาชิก
ของสมาคมจะได้ทำการแลกเปลี่ยนเช็คกันทุกวันทำการ และทำการหักถดถอยหนี้กันหลังจาก
ทำการแลกเปลี่ยนแล้ว ทำนุบำรุงส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกทั้งปวง และรักษากิจการ
ธนาคารให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและรอบคอบ โดยร่วมมือกันทั้งทางด้านสติปัญญาและ
ความคิด" สำนักหักบัญชีนอกจากจะมีวัตถุประสงค์จะประกอบการในการแลกเปลี่ยนเช็ค
ระหว่างธนาคาร และทำการหักบัญชีระหว่างกันแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะทำนุบำรุงส่งเสริม
และความคุ้มกันเองอีกด้วย ซึ่งวัตถุประสงค์ของสำนักหักบัญชีนิวยอร์กนี้จะเป็นแบบอย่างของ
วัตถุประสงค์ที่สมาคมสำนักหักบัญชีอื่น ๆ ในสหรัฐอเมริกาจะปฏิบัติตาม

ระบบการหักบัญชีระหว่างธนาคารของสำนักหักบัญชีนิวยอร์กนั้น ใช้เครื่อง
คอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งระบบการติดต่อที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของสำนักหักบัญชี
นิวยอร์กมีชื่อย่อเรียกว่า C H I P S (Clearing House Interbank Payments
System) ซึ่งจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก (Small terminal Computers)
92 เครื่องประจำอยู่กับธนาคารสมาชิก และมีเครื่องคอมพิวเตอร์ Burrough B 3500
ขนาดกลาง 2 เครื่องประจำที่สำนักหักบัญชี เครื่องคอมพิวเตอร์นี้สามารถติดต่อกันได้ทาง

โทรศัพท์ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ประจำธนาคารสมาชิกจะสามารถส่งและรับรายการชำระเงิน และรายการอื่น ๆ ร่วมกับเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สำนักหักบัญชี

2.4.1 วิธีปฏิบัติในการแลกเปลี่ยนเช็คและหักบัญชี

สำหรับสำนักหักบัญชีนิวยอร์ก กำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนเช็ค ระหว่างธนาคารที่เป็นสมาชิกทั้งในรอบกลางวันและกลางคืน ในรอบกลางวันจะเริ่มให้แลกเปลี่ยนในเวลา 7.00 น. 9.00 น. และ 10.00 น. ซึ่งการแลกเปลี่ยนในเวลา 7.00 น. และ 9.00 น. นั้น บรรดาธนาคารสมาชิกจะนำเช็คมาแลกหรือไม่ก็ได้ เช็คส่วนมากที่นำมาแลกเปลี่ยนในเวลานี้จะเป็นเช็คที่ส่งมาทางไปรษณีย์ และเช็คที่ธนาคารรับฝากในคอนต้า

การแลกเปลี่ยนเช็คเมื่อเวลา 10.00 น. นั้น เป็นการแลกเปลี่ยนเช็คครั้งสุดท้ายของในวันนั้น และเมื่อแลกเปลี่ยนเช็คในรอบนี้เสร็จสิ้นแล้ว จะทำการหักบัญชีของเช็คทั้งหมดที่ได้นำมาแลกเปลี่ยนกันในวันนั้นทั้งสิ้น รวมทั้งเช็คที่ทำการแลกเปลี่ยนหลังจากเวลา 10.00 น. ของวันทำการที่ล่วงมาแล้ว (การแลกเปลี่ยนในรอบค่ำ) เช็คที่จะนำมาแลกเปลี่ยนนี้ ธนาคารสมาชิกผู้เรียกเก็บจะต้องแยกออกเป็นรายธนาคาร พร้อมกับรวมยอดทั้งหมดของแต่ละธนาคาร ส่งมาแลกเปลี่ยนพร้อมกับมีใบนำส่งแนบคิดมาด้วย เมื่อแลกเปลี่ยนเช็คระหว่างแต่ละธนาคารเสร็จสิ้นแล้ว ผู้แทนของแต่ละธนาคารก็จะทำธุรกรรมหักบัญชีเช็คหายอกที่ธนาคารตนจะได้เป็นว่าเป็นลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ธนาคารอื่นเท่าใด เมื่อทำเสร็จก็จะส่งให้พนักงานหักบัญชียืนยันยอดที่ไคของแต่ละธนาคาร เมื่อพนักงานหักบัญชีทำการพิสูจน์ยอดเรียบร้อยแล้ว ก็จะประกาศยอดที่ไคสำหรับการแลกเปลี่ยนในรอบนี้ ธนาคารสมาชิกรายไคมาไม่ทันกำหนดเวลาที่กำหนดไว้จะต้องถูกปรับ

เมื่อทางสำนักหักบัญชีไคยอดเงินของแต่ละธนาคารแล้ว ก็จะส่งยอดนี้ไปให้ธนาคารกลางในเขตเมืองนี้ทำการหักเงินหรือนำเงินเข้าบัญชีเงินฝากของธนาคารสมาชิกเหล่านั้นที่ธนาคารกลาง และเมื่อธนาคารกลางได้ทำการปรับปรุงบัญชีเงินฝากของธนาคารสมาชิกแล้ว ก็จะแจ้งกลับมาทางสำนักหักบัญชีทราบภายในเวลา 15.00 น. ของวันนั้น

นอกจากจะทำการแลกเปลี่ยนเช็คกันในเวลาเช้าแล้ว ทางสำนักหักบัญชีนิวยอร์กยังเปิดให้มีการแลกเปลี่ยนเช็คในรอบค่ำอีกคือเวลา 17.00 น. เช็คซึ่งจะนำมาแลกเปลี่ยนตอนค่ำนี้จะแยกออกเป็นรายธนาคาร และรวมยอดเช็คที่จะเรียกเก็บของแต่ละธนาคาร แล้วจะนำส่งไปยังสำนักหักบัญชีที่สำนักหักบัญชีจะตรวจจำนวนเงินตามเช็คแต่ละมีว่าจะตรงกับใบนำส่งหรือไม่ และนำเช็คที่ส่งมาแลกเปลี่ยนนี้ใส่ในกระเปาะของแต่ละธนาคารตามเช็คนั้น เช็คนี้จะนำมาแลกเปลี่ยนไปเรื่อยจนถึงเที่ยงคืน ถ้าธนาคารสมาชิกธนาคารใดมีพนักงานกะค่ำประจำที่สำนักหักบัญชีก็จะรวบรวมเช็คธนาคารตนกลับไป การนำเช็คมาแลกเปลี่ยนนี้จะดำเนินไปถึง 2.00 น. และให้นำเช็คกลับไปธนาคารสมาชิกใดตั้งแต่เที่ยงคืนถึง 3.00 น. ส่วนธนาคารที่ไม่มีพนักงานกะค่ำ เช็คที่ธนาคารอื่นส่งมาเรียกเก็บก็จะอยู่ในกระเปาะจนกว่าพนักงานของธนาคารจะมานำไปในตอนเช้าในระหว่างเวลา 5.00 น. ถึง 9.00 น. การแลกเปลี่ยนเช็คในคอนค่านี้นี้มีจำนวนมากถึง 64 % ของการแลกเปลี่ยนเช็คทั้งวัน⁴

2.4.2 การคืนเช็ค

เช็คที่ส่งไปยังธนาคารผู้จ่ายเงินแล้ว ถ้าธนาคารนั้นไม่สามารถจะหักบัญชีลูกค้าได้ไม่ว่ากรณีใด ๆ ธนาคารนั้นจะส่งเช็คคืนนั้น โดยธนาคารผู้จ่ายเงินจะส่งเช็คคืนนั้นโดยตรงกับธนาคารผู้เรียกเก็บเงินหรือจะนำมาแลกเปลี่ยนคืนที่สำนักหักบัญชีซึ่งได้กำหนดเวลาของการแลกเปลี่ยนไว้ 2 เวลาคือ เวลา 15.00 น. และ 23.00 น. การแลกเปลี่ยนเช็คคืนนี้จะทำการแลกเปลี่ยนเช็คที่แต่ละธนาคารต้องคืนต่อกัน ไม่มีการหักบัญชีกันในรอบเช็คคืนนี้เพียงจะส่งคืนกันเฉย ๆ การหักบัญชีจะนำมารวมทำในรอบธรรมดาเมื่อเวลา 10.00 น. ของวันต่อมา ซึ่งจะใช้ใบนำส่งหรือตั๋วเช็คที่ได้รับคืนนั้นกลับไปทำการแลกเปลี่ยน สำหรับเช็คคืนในกรณีไม่มีเงินนั้นจะต้องคืนกันภายในเวลา 15.00 น. ของวันที่ธนาคารผู้จ่ายเงินได้รับเช็คคืน แต่จะนำมาคืนในเวลา 23.00 น. ก็ได้ ถ้ามี

⁴Encyclopedia of Banking and Finance, p. 190.

มูลค่าตั้งแต่ 1,000 ดอลลาร์ขึ้นไป และธนาคารผู้คืนเช็คใดมีหนังสือบอกกล่าวแก่ธนาคาร
ผู้เรียกเก็บเงินในเวลา 15.00 น.

สำนักหักบัญชีนิวยอร์กนี้ นอกจากจะใช้เป็นสถานที่สำหรับทำการ
แลกเปลี่ยนเช็คระหว่างธนาคารสมาชิกแล้ว ในช่วงเวลาอื่น ๆ ยังใช้เป็นสถานที่สำหรับ
แลกเปลี่ยนใบหุ้นกันอีกด้วย และสำนักหักบัญชียังมีหน้าที่รวบรวมสถิติตัวเลขทางด้านการหัก
บัญชี คือจำนวนเช็คและจำนวนเงินที่ส่งมาแลกเปลี่ยนและหักบัญชี และยอดकुศลที่ทองชำระ
กันเป็นรายวัน รายสัปดาห์ และรายปี และยังรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับธนาคาร
ในเมืองนิวยอร์ก เพื่อแจกจ่ายให้ธนาคารสมาชิกและบุคคลซึ่งสนใจ

ระเบียบการการเข้าเป็นสมาชิก คณะกรรมการสำนักหักบัญชี
จะเป็นผู้อนุมัติการเข้าเป็นสมาชิก แล้วเสนอข้อที่ประชุมของสมาคม เมื่อได้รับอนุมัติให้เข้า
เป็นสมาชิกแล้วต้องจ่ายค่าสมัคร 5,000 ดอลลาร์ และลงลายมือชื่อในข้อบังคับ สมาชิก
ใหม่นี้มีสิทธิในการใช้บริการต่าง ๆ ของสำนักหักบัญชี

สำนักหักบัญชีนิวยอร์กจะ เก็บค่าใช้จ่ายจากธนาคารสมาชิกตาม
อัตราส่วนจำนวนเงินตามเช็คที่แต่ละธนาคารนำมาแลกเปลี่ยนต่อจำนวนเงินรวมทั้งสิ้นที่
บรรดาสมาชิกนำมาแลกเปลี่ยนนั้น ๆ

การบริหารสำนักหักบัญชีดำเนินงานโดยคณะกรรมการสำนักหักบัญชี
มีประธานและรองประธานควบคุมดูแลการดำเนินงานในสำนักหักบัญชี คณะกรรมการสำนัก
หักบัญชีประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ธนาคารชั้นนำใหญ่ 10 นาย โดยมีการเลือกประธานกันทุกปี
จากคณะกรรมการ ประธานกรรมการสำนักหักบัญชี่นี้ถือเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติมาก